

Lansarea Programului Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016-2025

Ion Șalaru, Ministerul Sănătății

Serafima Tronza, Ministerul Mediului

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Procesul național de stabilire a țintelor naționale la Protocolul privind Apa și Sănătatea

- Conform art. 6 al Protocolului, fiecare parte trebuie să-și aprobe ținte naționale și termene de implementarea a obiectivelor Protocolului .
- În a.2009-2010, cu suportul SDC și UNECE au fost elaborați și discutați indicatorii țintă și termenele de realizare a acestora întru realizarea prevederilor Protocolului.
- După mai multe dezbateri, la 20 octombrie 2010 Ministerul Mediului și Ministerul Sănătății au aprobat prin Ordin comun (nr. 91/704) Lista indicatorilor țintă și termenele de realizare a indicatorilor pentru implementarea Protocolului. În total au fost aprobați la acel moment 34 indicatori țintă pentru toate 20 domenii la Protocol, ca termene de realizare fiind stabiliți a.2015 și a.2020.

Revizuirea țintelor naționale

- **Totodată viața a arătat ca este necesar să avem nu numai țintele stabilite, dar și acțiuni concrete pentru atingerea acestora, desemnarea responsabililor de implementare și bugetul necesar.**
- **Astfel, la 21 noiembrie 2012 Ministerul Mediului și Ministerul Sănătății au semnat un Ordin comun (94/1166) cu privire la crearea Comitetului de Supraveghere pentru realizarea proiectului CEE-ONU și SDC ”Implementarea indicatorilor-țintă la Protocolul privind Apa și Sănătatea în RM”.**
- **Prin aceasta s-a dat startul unui nou proces – de elaborare a unui document de politici care să includă aceste aspecte, care s-a desfășurat cu coordonarea ministerelor sănătății și mediului cu asistența CEE-ONU și SDC.**
- **Procesul de revizuire a țintelor consolidat cooperarea intersectorială în Moldova în domeniul apei și sănătății.**

Programul Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea și Sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016-2025

▶ **Programul Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016-2025 a fost adoptat prin HG 1063 din 16 septembrie 2016, publicat în Monitorul Oficial din 20.09.2016, art.1141)**

▶ **Programul are următorul cuprins:**

- ▶ Identificarea problemei. Cadrul instituțional, context internațional și național
- ▶ Starea actuală în fiecare din 20 domenii la Protocol
- ▶ Scopul și Obiectivele ale Programului
- ▶ Acțiunile ce urmează a fi întreprinse
- ▶ Etapele și termenele de implementare
- ▶ Responsabili de implementare
- ▶ Estimarea generală a costurilor
- ▶ Rezultatele scontate
- ▶ Indicatorii de progres și performanță
- ▶ Riscuri de implementare
- ▶ Proceduri de raportare și evaluare

▶ **Programul are 3 anexe:**

- ▶ Anexa 1 - Indicatorii țintă pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea și termenii de realizare a acestora
- ▶ Anexa 2 - Planul de acțiuni la Programul național privind implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea în RM pentru anii 2016-2025
- ▶ Anexa 3 - Finanțarea obiectivelor specifice pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea în RM pentru anii 2016-2025

Programul Național privind implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea și Sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016-2025

Scopul și obiectivele Programului:

Scopul general al Programului este îmbunătățirea calității vieții populației și accesului la apă potabilă sigură și sanitație îmbunătățită prin planificarea măsurilor necesare pentru asigurarea realizării indicatorilor-țintă la Protocolul privind Apa și Sănătatea.

□ Obiectivele Programului sînt orientate spre integrarea priorităților apă și sănătate la Protocol în Republica Moldova cu procesele naționale de planificare a acțiunilor în sectoarele aprovizionării cu apă, canalizare, de sănătate și alte domenii cu referință la Protocol pentru realizarea indicatorilor-țintă la Protocol.

□ Obiectivul general al Programului constă în atingerea indicatorilor-țintă la Protocol pentru cele 20 de domenii pînă în anul 2025, reieșind din competențele și responsabilitățile prevăzute în legislația națională și convențiile și acordurile internaționale, ratificate de către Republica Moldova.

Programul constituie documentul de bază de planificare a acțiunilor strategice pe termen mediu și lung pentru realizarea indicatorilor țintă în conformitate cu angajamentele Republicii Moldova la Protocol pînă în 2025

Obiectivele specifice ale Programului

- asigurarea către anul 2025 a distribuiri apei potabile sigure în 100% instituții pentru copii și reducerea pînă la 20% a probelor de apă potabilă neconforme la parametri chimici de bază și 5% la parametri microbiologici;
- reducerea cu 20% către anul 2025 a numărului de izbucniri epidemice de boli infecțioase și a incidenței bolilor condiționate de apă;
- asigurarea accesului la sisteme durabile de apă potabilă în 100% instituții pentru copii și a accesului populației generale la sisteme de apeduct pînă la 75% către anul 2025;
- asigurarea către anul 2025 în proporție de 100% a accesului populației la sisteme îmbunătățite de sanitație, inclusiv pînă la 50% la sisteme de canalizare;
- creșterea nivelurilor de performanță a sistemelor colective de alimentare cu apă, sanitație și a altor sisteme;

Obiectivele specifice ale Programului

- creșterea gradului de aplicare a bunelor practici recunoscute în domeniul managementului integrat al apelor și alimentării cu apă și sanitației;
- reducerea cu 50 % a deversărilor apelor uzate neepurate, precum și a reducerii deversării apelor pluviale neepurate în receptorii naturali;
- îmbunătățirea gestionării nămolului și a calității apelor uzate epurate din sistemele centralizate de canalizare sau din alte sisteme de sanitație;
- asigurarea unui management adecvat pentru îmbunătățirea calității apelor folosite ca surse de apă potabilă;
- îmbunătățirea managementului apelor închise disponibile în general pentru îmbăiere;
- creșterea gradului de identificare și remediere a terenurilor deosebit de contaminate;
- creșterea pînă la 80% a ponderii populației care posedă cunoștințe relevante privind siguranța apei potabile, igiena și sănătatea.

Indicatorii țintă la Protocol

- ▶ Programul național a adoptat 33 indicatori țintă și valorile acestora pentru termenul intermediar – a.2020 și termenul final – a. 2025 de realizare a acestora, conform Anexei 1
- ▶ Cei mai importanți indicatori țintă:
- ▶ Domeniul 1 – calitatea apei distribuite:
  - 1) Reducerea ponderii probelor de apă potabilă neconforme la consumator la parametri microbiologici (E.coli, enterococi)
  - 2) Reducerea probelor de apă potabilă neconforme normelor sanitare la 5 parametri chimici de bază (F, NO₃, NO₂, As, Fe, Pb) – până la 25% în 2020 și 20% în 2025
  - 3) Realizarea conformității calității apei potabile în 100% școli la toți parametrii microbiologici și chimici reglementați către a.2025

Indicatorii țintă la Protocol

- ▶ **Domeniul 2 – Reducerea numărului de izbucniri epidemice și a îmbolnăvirilor condiționate de apă:**
  - 1) Instituirea unui sistem informațional integrat de supraveghere de stat a bolilor netransmisibile către a. 2020
  - 2) Reducerea cu 20% nivelului incidenței prin hepatită virală A, ECEH și dizenteriei către a. 2020
  - 3) Aplicarea planurilor de siguranță a apei potabile În toate orașele și localitățile cu o populație de peste 2.000 de locuitori pînă în 2025,

Indicatorii țintă la Protocol

- **Domeniul 3 – Accesul populației generale la sisteme îmbunătățite de apă potabilă**
- Asigurarea accesului la sisteme îmbunătățite de apă potabilă - 99% acces din toată populația urbană și 85% din populația rurală pînă în 2025
- Asigurarea accesului copiilor la surse îmbunătățite de apă în grădinițe și școli - 100% din instituții pînă în 2020
- Asigurarea cadrului legal și instituțional pentru oferirea accesului echitabil la apă pentru grupurile vulnerabile și marginalizate - crearea cadrului legal pînă în 2018 și punerea în aplicare a mecanismelor financiare pentru asigurarea accesului echitabil pînă în 2020

Indicatorii țintă la Protocol

- **Domeniul 4 – Accesul populației la sisteme îmbunătățite de sanitație**
- Asigurarea accesului la sisteme îmbunătățite de sanitație, cu acces la sisteme de canalizare - 100 % din toată populația cu acces la sisteme îmbunătățite de sanitație, inclusiv pînă la 85% pentru populația urbană și 25% pentru populația rurală la sisteme de canalizare pînă în 2025
- Asigurarea accesului copiilor la sisteme de sanitație îmbunătățite în grădinițe și școli - 100% din instituții pînă în 2020
- Creșterea numărului de localități și a populației lor deservite de sisteme ecologice de sanitație (individuale și/sau colective) (toaile de tip ECOSAN, zone umede construite, fose septice și alte tehnologii) - Pînă la 150 de localități pînă în 2025

Planul de acțiuni la Programul național privind implementarea Protocolului

Planul include următoarele rubrici:

- ▶ 12 obiective specifice pentru 19 Domenii ale Protocolului;
- ▶ Acțiuni și Termeni de realizare a lor;
- ▶ Costuri estimative (mii lei), inclusiv din Bugetul de Stat, FEN, Asistența externă, (începând cu anul 2016 până 2025);
- ▶ Indicatorii de performanță.

Calcululele acțiunilor au la bază variabilele constante, care au fost utilizate reieșind din experiența actuală de implementare a investițiilor din sector, spre exemplu.

- *Cost / sisteme de AA noi (rural) – 510,0 EURO/persoană;*
(urban) – 340,0 EURO/persoană;
- *Reabilitarea / Extinderea rețelelor AA – (rural) – 240,0 EURO/persoană;*
(urban) – 150,0 EURO/persoană;
- *Canalizări noi (rural) – 650,0 EURO/persoană; (urban) – 415,0 EURO/persoană;*

Exemple de acțiuni

- ❑ **Partea de cheltuieli planificată pentru elaborarea cadrului legislativ/normativ nu este inclusă în Planul de acțiuni.**
- ❑ implementarea tehnologiilor de tratare a apelor potabile și măsurilor de regionalizare a apeductelor din sursele de apă de suprafață pentru îmbunătățirea calității apei conform indicatorilor-țintă aprobați;
- ❑ elaborarea și implementarea planurilor de siguranță a apei potabile de către operatorii „Apă-Canal”;
- ❑ elaborarea Registrului sistemelor mici de alimentare cu apă (fântâni și izvoare);
- ❑ realizarea noilor proiecte pentru îmbunătățirea sistemelor de sanitație în instituții preșcolare și preuniversitare în scopul asigurării cu 100% din instituții cu sisteme de sanitație îmbunătățite;
- ❑ crearea capacităților operatorilor sistemelor colective de alimentare cu apă și canalizare pentru reacționare rapidă și lichidarea consecințelor fenomenelor meteo extreme și situațiilor de avariere;
- ❑ crearea asociațiilor locale de gestionare a sistemelor de apă și canalizare în sate pentru deservirea sistemelor colective și altor sisteme;

Exemple de acțiuni

□ Acțiuni negociate/planificate, exemple:

- *Modernizarea/construcția stațiilor de tratare a apei brute (Asistență externă);*
- *Realizarea proiectelor de AA în 400 localități rurale (FEN, Asistență Externă);*
- *Elaborarea SF pentru extinderea apeductului Chișinău-Strășeni-Călărași (Asistență Externă);*
- *Implementarea proiectului "Alimentarea cu apă a regiunii de nord a țării" (Asistență externă);*
- *Continuarea transpunerii Directivei 91/271 privind tratarea apelor uzate urbane (Asistență externă);*
- *Elaborarea actelor normative privind sistemele mici de epurare a apelor uzate (Asistență externă);*
- *Reconstrucția/modernizarea stațiilor de epurare a apelor uzate (FEN, Asistență externă);*
- *Revizuirea Planului de acțiuni privind implementarea SAAS (Asistență externă).*
- Acțiuni neacoperite

Programul Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea și Sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016-2025

Autoritățile publice centrale și alte instituții cu responsabilități în implementarea Programului:

- ▶ **Ministerul Mediului**
- ▶ **Ministerul Sănătății,**
- ▶ **Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor**
- ▶ **Ministerul Finanțelor**
- ▶ **Ministerul Economiei**
- ▶ **Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare**
- ▶ **Ministerul Educației,**
- ▶ **Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei**
- ▶ **Academia de Științe a Moldovei,**
- ▶ **Asociația Moldova Apă-canal**
- ▶ **Autoritățile publice locale, CALM**

Finanțarea acțiunilor pentru implementarea Protocolului

TOTAL pe 12 OBIECTIVE SPECIFICE - 11 139,4 milioane lei

2016	-	495,4
2017	-	492,0
2018	-	1 489,1
2019	-	1 049,1
2020	-	1 289,1
2021	-	1 297,7
2022	-	1 282,0
2023	-	1 304,0
2024	-	1 207,8
2025	-	1 232,4
• Bugetul de Stat	-	1 922,3
• FEN	-	60,7
• Asistența externă	-	9 156,4

Finanțarea: Majoritatea acțiunilor prevăzute în Planul de Acțiuni sunt cu surse identificate de finanțare, cu perspective clare de implementare. Circa 80% este planificată din Asistența externă și FEN, exemplu,

- Modernizarea/construcția stațiilor de tratare a apei brute -720 milioane lei
- Realizarea proiectelor de AA în circa 400 localități rurale – 7 127 milioane lei
- Implementarea proiectului ”Apă Nord Moldova – 642 milioane lei”
- Asigurarea accesului populației la sisteme îmbunătățite de sanitație, inclusiv la sisteme de canalizare - 965,9 milioane lei (Domeniul IV)

Finanțarea – acțiuni neacoperite sau parțial acoperite

- Totodată, rămân unele acțiuni pentru care e necesară identificarea pe parcurs a resurselor financiare, inclusiv de asistență tehnică și expertiză:
- Fortificarea cadrului normativ cu elaborarea reglementărilor prevăzute în program,
- Instalarea echipamentelor de purificare a apei în instituțiile pentru copii unde nu au fost identificate alte soluții de îmbunătățire a calității apei potabile,
- Implementarea Planurilor de Siguranță a apei potabile,
- Elaborarea sistemelor informaționale și a Registrelor,
- Crearea și fortificarea capacităților operatorilor rurali, inclusiv instruirea acestora,
- Crearea fondurilor de solidaritate privind asigurarea accesului echitabil la apă pentru grupurile vulnerabile și marginalizate, etc.
- Ne adresăm partenerilor de dezvoltare pentru identificarea unor soluții în realizarea acțiunilor pentru care la moment nu sunt surse de finanțare.

Concluzii

- **Programul Național privind implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea și Sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016-2025 este un document de bază de planificare a acțiunilor strategice pe termen mediu și lung pentru realizarea indicatorilor țintă în conformitate cu angajamentele Republicii Moldova la Protocol până în 2025 fiind aprobat prin consens, deci există premise pentru implementarea lui cu succes,**
- **Este necesară stabilirea unor mecanisme de îmbunătățire a implicării tuturor actorilor din domeniu, inclusiv a societății civile și comunităților**
- **Realizarea Programului constituie o prioritate națională cu efect asupra creșterii nivelului calității vieții și implicit a stării de sănătate a populației.**
- **Ca riscuri în implementarea Programului au fost identificate insuficiența capacităților instituționale în teritorii pentru implementarea măsurilor, implicarea insuficientă a unor actori responsabili de implementarea, identificarea resurselor financiare pe domeniile neacoperite, dependența resurselor acvatice de schimbările climatice**

Pașii următori

- Stabilirea unui mecanism eficient de coordonare a implementării Programului Național – instituirea unui Consiliu coordonator al Programului, cu suplimentarea HG 641 din 17.09.2015 cu componența nominală a acestui Consiliu/Comitet, care va include reprezentanți ai tuturor ministerelor și instituțiilor cu responsabilități în domeniu, ai APL și societății civile,
- Emiterea unui ordin comun al ministerelor sănătății și mediului, cu instituirea unor Grupuri de Lucru responsabile de acest subiect și menționarea unor proceduri clare de monitorizare, evaluare și raportare a implementării Programului,
- Diseminarea prevederilor Programului Național prin toate mijloacele, inclusiv prin Centrul de Informare la Protocol,
- Identificarea unor noi oportunități de obținere a suportului în implementarea prin înaintarea de diferite propuneri de proiect, inclusiv și prezentarea Programului Național la Sesiunea a patra Părților la Protocolul privind Apa și Sănătatea din noiembrie 2016.

MULTUMIM pentru atenție

